

Problemi izvajalcev dodatne strokovne pomoči v pomurskih vrtcih

Monika Hamler, mag. prof. spec. in reh. ped., Osnovna šola IV Murska Sobota, in doc. dr. Erna Žgur, Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani

Izvajalci dodatne strokovne pomoči (DSP) svoje delo pogosto opravljajo v različnih ustanovah in krajih. Običajno so zaposleni v eni ustanovi, njihovo delo pa poteka na več šolah in vrtcih. Pogosto so te ustanove zelo oddaljene med seboj, zaradi česar izvajalci DSP porabijo daljši čas za premostitev razdalj, kar lahko vpliva na strokovno dejavnost. Pomurje, severovzhodna regija v Sloveniji, je precej oddaljeno od večjih središč, kjer so kontinuirano organizirane oblike zgodnje pomoči (z ustrezno diagnostiko, timsko obravnavo) za otroke s posebnimi potrebami (OPP). Raziskava je zato usmerjena v problematiko izvajalcev DSP v tej regiji. Izvajalci v Pomurju namreč zaznavajo največ težav na področju elementov časovno-prostorske organizacije dela, zaradi česar lahko prihaja do manjšega sodelovanja med različnimi strokovnjaki in starši.

UVOD

V Sloveniji, ne le v Pomurju, se dogaja, da so izvajalci DSP zaposleni v eni ustanovi, svoje delo pa opravljajo na več šolah ali vrtcih. To ni slabo, če ne bi med temi ustanovami obstajala velika oddaljenost. Pot med eno in drugo ustanovo, ki jo morajo izvajalci DSP prevoziti, je predolga, zato prihaja do zamud, težav s prevozom ..., kar vpliva na samo izvedbo dela.

Naloge izvajalcev DSP

Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (2011) omogoča inkluzivno izobraževanje OPP. Ustanove OPP omogočijo strokovno pomoč za premagovanje ovir, primanjkljajev oz. motenj, ki jo nudijo različni strokovnjaki v obliki individualne ali skupinske DSP.

Različne države imajo močno razvito inkluzivno izobraževanje OPP, kar navaja več avtorjev (Webster in Blatchford 2013; Romero-Contreras, Garcia-Cedillo, Forlin in Lomeli-Hernandes 2013). Podobno

stanje je tudi pri nas, raziskave (Opara 2010; Vršnik Perše 2017; Žgur 2018) kažejo, da se vse več OPP v predšolskem obdobju vključi v inkluzivne programe za predšolske otroke.

M. Bartoňová (2015) izpostavlja cilje izvajalcev DSP, to je popolna podpora OPP v njihovem razvojnem procesu. Tako se spodbuja otrokovo učenje, kar pozitivno vpliva na razvojne primanjkljaje. Da se te ustrezno prepozna, je pomembno opazovati otroka v različnih igralnih in drugih dejavnostih s področja predšolskih vsebin in tudi v dejavnostih iz vsakdanjega življenja. Opazovanje naj bo sistematično in kontinuirano, usmerjeno na izbrana, izpostavljena področja otrokovega funkcioniranja. Izvajalci DSP se v vrtcu prilagajajo značilnostim organizacije, vsakodnevni rutini otrok, upoštevati morajo čas za skupinske in individualne dejavnosti, za otrokov optimalni čas za počitek, hranjenje in vrstniško vključevanje. Potrebno je usklajeno dogovarjanje glede urnika izvedbe DSP, da v čim večji meri upošteva otrokove zmožnosti ter se prilagaja planiranim dejavnostim vrtca. Prav tako je potrebno uskladiti tudi dejavnosti več ustanov, torej vseh tistih, v katerih izvajalci DSP opravljajo svoje strokovno delo. Zato je včasih težko ustreči vsem željam in pričakovanjem glede sodelovanja na raznih timskih in drugih organiziranih sestankih, ki so del dejavnosti vrtca.

Katere ovire najpogosteje izpostavljajo izvajalci DSP

Izvajalci DSP se pri svojem delu srečujejo z različnimi ovirami, ki lahko vplivajo na kakovost izvedbe njihovega dela. Nekatere omejitve posegajo na področje organizacije dela. Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole (2007) opredeljuje tedensko delovno obveznost izvajalcev DSP, ki znaša 22 ur na teden. V njem ni

določeno število ustanov, v katerih bi dnevno ali tedensko izvajali DSP. To je lahko problematično, saj delo na več ustanovah, ki so med seboj precej oddaljene, zahteva več prilagajanja, dobro organizacijo in več vožnje. Ta se skoraj po pravilu opravlja z lastnim vozilom, saj ustanove, kjer so zaposleni, ne razpolagajo s prostimi vozili, namenjenimi potrebam izvajanja DSP. Izvajalci DSP v primerjavi z delavci, ki delajo le na eni ustanovi, preživijo veliko več časa v avtomobilu.

Zaradi daljše vožnje in izvajanja DSP v različnih ustanovah je tako težje uskladiti medsebojno sodelovanje s starši in strokovnimi delavci. To lahko vpliva na pomanjkljivo izmenjavo dnevnih informacij o otroku, njegovem sodelovanju, počutju ter drugih informacij, pomembnih za nemoteno delo. Sprotna izmenjava informacij, ki se nanašajo na načrtovanje predvidenih aktivnosti (izletov, vodenih dejavnosti ...), v katere je vključen otrok, je pomembna sestavina sodelovanja s starši. Pogosta dilema izvajalcev je tudi realizacija ur DSP (v skladu z odločbo o usmeritvi otroka). Ta je lahko problematična, če med njimi in ustanovo, v kateri se DSP izvaja, ne poteka redno medsebojno obveščanje o prisotnosti oz. odsotnosti OPP.

Pretočnost informacij je nujna tudi, ko gre za predhodno sporočanje otrokove odsotnosti na dan obravnave. Ta informacija je za izvajalce DSP pomembna, da si lahko organizirajo delo in predviden čas prihoda v ustanovo. Lahko tudi bolje izkoristijo čas, načrtovanje ter izvedbo dejavnosti s tistimi OPP, ki so prisotni v vrtcu. Redno medsebojno obveščanje prepreči izpad predvidenih ur DSP ter zagotovi lažjo in optimalno izvedbo.

Naslednja ovira izvajalcev DSP so tudi primerni prostori, v katerih se izvaja njihova dejavnost, saj je v vrtcih pogosto prostorska stiska, manj je stalnih prostorov za izvedbo DSP. Sem spada še potrebna administracija (poročila, vodenje evidence ...), ki vzame precej časa in ne prispeva k poglobljeni obravnavi OPP, ter načrtovano sodelovanje s starši, s strokovnimi delavci (razgovori, timski sestanki, priprava, izvedba in evalvacija individualiziranega programa), z drugimi strokovnimi delavci in vodstvom obeh ustanov.

Predšolski programi

V skladu z večjim poudarkom integrativnih in inkluzivnih oblik izobraževanja in zagotavljanja večje enakosti, dostopnosti ter vključenosti vseh otrok, ne glede na primanjkljaje, se povečuje število otrok, vključenih v organizirane predšolske programe (Žgur 2018). B. Ogričević, J. Gartner in D. Štern (v Strle 2013) izpostavljajo, da je v predšolskih oddelkih s prilagojenim izvajanjem in DSP poudarek na zgodnji obravnavi in interdisciplinarnem pristopu ter prepletanju dela vseh članov tima za doseg cilja. E. Žgur (2017) navaja, da je pri zgodnji obravnavi OPP potrebno nameniti pozornost dejavnostim

predšolskega kurikula (spodbujanje igre, kasneje učenja). Vsebine predšolskega kurikula se nevsiljivo in v večji ponovitvi prepletajo z otrokovimi individualnimi razvojnimi cilji, kar vodi v spodbujanje optimalnega razvoja.

Delo v predšolskih programih je timsko in povezovalno. Vsak član tima pomembno prispeva k skupnemu cilju (spodbuditi otrokovo napredovanje). Učinkovitost pomoči OPP je odvisna tudi od uspešne komunikacije med sodelavci in timskim delom (Marshall in sod. 2013).

Na otrokov razvoj pomembno vpliva tudi časovni vidik izvedbe DSP. Pomembno je, da se čim bolj približamo otrokovemu bioritmu. Ker gre za majhne otroke, poteka večina izvajanja DSP v dopoldanskem času, in sicer v obliki skupinske ali individualne pomoči. Izvajalci DSP vodijo otroka k razvoju potrebnih senzomotoričnih in akademskih sposobnosti ter veščin, potrebnih za vsakodnevne naloge, ki so del zorenja. Spremljajo tudi otrokov napredek ter o tem seznanjajo starše in druge strokovne delavce, zato je delo izvajalcev DSP iz razvojnega vidika ključno za pravočasnost prepoznave in pričetka izvajanja sistematične pomoči. Z zgodnjim prepoznavanjem težav lažje dosežemo odpravo razvojnih primanjkljajev, saj je tako terapevtska kot tudi specialno-pedagoška, psihološka ter logopedška obravnava učinkovitejša, ko primanjkljaj še ni trajni del nevrološke strukture (Žgur 2017).

Raziskovalni problem

Vrtec postaja s svojimi programi vedno pomembnejši pri uresničevanju ciljev edukacije (Buckrop, Roberts in LoCasale-Crouch 2016). Predšolsko obdobje je obenem čas, ko otrok prehaja v vse večjo interakcijo z vrstniki in odraslimi. Prvi doživeti uspehi in pozitivne izobraževalne izkušnje so zato pomembni za razvoj otroka. V tem obdobju je tako nekatere razvojne težave OPP mogoče odpraviti ali omiliti z intenzivno in pravočasno vodeno obravnavo. Pomembno pa je tudi sodelovanje izvajalcev

DSP in drugih strokovnjakov pri prvih pozitivnih izobraževalnih izkušnjah OPP.

Raziskava, ki sva jo avtorici izvedli, se zato osredotoča na identificiranje nekaterih časovnih in prostorskih vidikov organizacije dela izvajalcev DSP v Pomurju, ki svoje delo izvajajo v več ustanovah. Želeli sva raziskati, ali razpršenost njihovega dela na več ustanov vpliva na vsakodnevno sodelovanje s starši in strokovnimi delavci.

Vzorec

V raziskavi je sodelovalo 21 izvajalk DSP, ki so reševale individualno oblikovan anketni vprašalnik. Od 21 jih je bilo 16 (76,2 %) specialnih in rehabilitacijskih pedagoginj ali defektologinj, 2 (9,5 %) sta bili inkluzivni pedagoginji, po 1 (4,8 %) pa: vzgojiteljica, socialna pedagoginja in profesorica pedagogike in sociologije. Tri izvajalke DSP (14,3 %) so zaposlene samo v vrtcu, 18 (85,7 %) pa jih je zaposlenih v drugih ustanovah, pri čemer delo opravljajo v več vrtcih. Za vrednotenje odgovorov na izbrane trditve sva uporabili 5-stopenjsko Likertovo lestvico strinjanja.

Statistična obdelava podatkov

Podatke sva analizirali s pomočjo programa SPSS, v nadaljevanju pa sva uporabili neparametrični Spearmanov korelacijski koeficient.

Rezultati

Analiza rezultatov kaže, da izvajalci DSP zaznavajo težave s časovno organizacijo svojega dela.

Izvajalci DSP menijo, da njihovo delo zahteva veliko usklajevanja, kar gre včasih na škodo drugega strokovnega dela. Dogaja se, da se aktivnosti v ustanovah časovno prekrivajo. Večina izvajalcev DSP je izjavila, da se ne udeležuje rednih pogovornih ur in roditeljskih sestankov v vrtcih, kar kaže na problematiko usklajevanja, dogovarjanja in načrtovanja določene dejavnosti kot odraz težav časovne organizacije dela.

V raziskavo vključeni vrtci so precej oddaljeni med seboj, zaradi česar izvajalke porabijo dalj časa za vožnjo. Tudi podatki (Študijska skupina Pomurje, 9. 11. 2017) potrjujejo, da izvajalci DSP običajno sodelujejo le v aktivnostih matične ustanove.

Večina izvajalcev DSP je navedla, da njihovo delo zajema le neposredno obravnavo otroka (izvedene ure DSP), kar je težava časovno-organizacijskega vidika. Izvajalci zagotovijo zakonsko izvedbo ur DSP, pri čemer je merilo zanje število ur, dodeljeno v odločbi za vsakega otroka. Število ur DSP pomembno določa tudi »delovni urnik« izvajalca DSP ob upoštevanju normativa ter povečanega obsega (do 5 ur), kar predvideva tudi zakonodaja. Lahko pa zgornja meja povečanega obsega dela ur DSP pomembno vpliva na časovno organizacijske probleme (zelo oddaljene ustanove). Daljša vožnja ali več dnevni voženj iz ene ustanove v drugo lahko zmanjša učinkovitost izvajalke, s tem tudi kakovost neposredne DSP. Več je stalnega prilagajanja, načrtovanja prihoda/odhoda, dnevne rabe pripomočkov, individualnih priprav ...

Trditev	Ocena (N %)					N	M	SD
	1	2	3	4	5			
Staršem posredujem napotke za delo z otrokom.	0,0	4,8	0,0	23,8	71,4	21	4,62	0,74
Sodelujem na roditeljskih sestankih in pogovornih urah v vrtcih.	33,3	33,3	0,0	23,8	9,5	21	2,43	1,43
Do sodelavcev v vrtcu čutim pripadnost.	4,8	14,3	9,5	42,9	28,6	21	3,76	1,18
DSP zajema samo neposredno delo z otrokom.	19,0	23,8	0,0	38,1	19,0	21	3,14	1,49

Legenda: N % – delež v % po vrstici, N – število veljavnih odgovorov, M – aritmetična sredina, SD – standardni odklon

Ogovori izvajalk DSP na trditve s področja časovne organizacije

Večje število ustanov in večje število otrok, ki jih imajo izvajalci DSP v obravnavi, lahko vpliva tudi na manj aktivno sodelovanje s strokovnjaki in starši. Tako se izvedba DSP omeji le na neposredno individualno delo z otrokom, manj časa pa ostane za poglobljeno timsko delo.

	Tedensko število obravnav otrok	Tedenska neposredna DSP	Drugo tedensko delo
Staršem posredujem napotke za delo z otrokom.	rs = -0,489, p = 0,025	rs = -0,425, p = 0,055	rs = -0,270, p = 0,236
Sodelujem na roditeljskih sestankih in pogovornih urah v vrtcih.	rs = 0,370, p = 0,099	rs = 0,283, p = 0,213	rs = 0,688, p = 0,001
Do sodelavcev v vrtcu čutim pripadnost.	rs = 0,380, p = 0,089	rs = 0,336, p = 0,136	rs = 0,555, p = 0,009
DSP zajema samo neposredno delo z otrokom.	rs = -0,512, p = 0,018	rs = -0,447, p = 0,042	rs = -0,263, p = 0,249

Legenda: rs – Spearmanov korelacijski koeficient, p – statistična značilnost (2. sm.)

Povezanost trditev izvajalcev DSP s posameznimi vidiki časovne organizacije

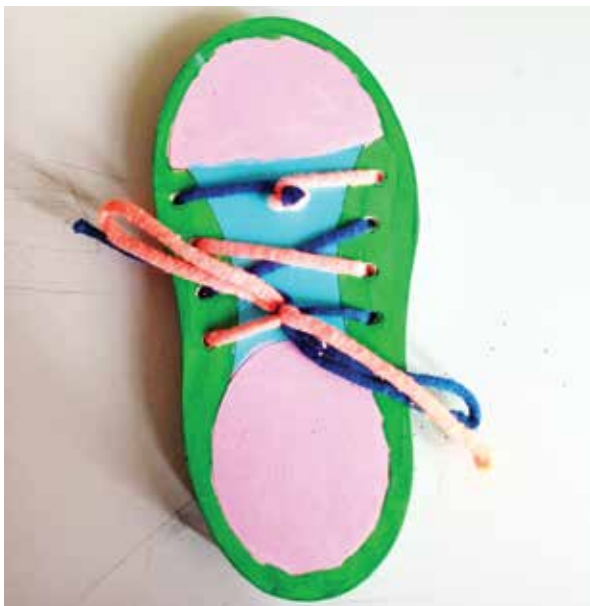

Rezultati kažejo pomembno statistično povezavo med posameznimi trditvami ter težavami časovne organizacije dela izvajalcev DSP. Najdena je statistično značilna negativna povezava med trditvijo »Staršem posredujem napotke za delo z otrokom« s številom obravnavanih otrok na teden (rs = -0,489). Trditvi »Sodelujem na roditeljskih sestankih in pogovornih urah v vrtcih« (rs = 0,688) in

»Do sodelavcev v vrtcu čutim pripadnost« sta statistično značilno pozitivno povezani z opravljanjem drugega tedenskega dela (rs = 0,555). Trditev »DSP zajema samo neposredno delo z otrokom« je statistično značilno negativno povezana s številom obravnavanih otrok na teden (rs = -0,512) in časom, ki ga izvajalke tedensko porabijo za neposredno DSP (rs = -0,447).

Zaključek

Raziskava nakazuje, da se izvajalci DSP bolj identificirajo z določeno ustanovo glede na število ur oz. dodatnega dela, ki ga tam opravijo (timski in roditeljski sestanki, pogovorne ure ...). Vzrok vidimo v sprejetih medsebojnih dogovorih, saj določene ustanove pričakujejo obvezno prisotnost izvajalk DSP na teh sestankih. Na rezultat lahko vpliva tudi osebna angažiranost izvajalk. Takšno povezovalno delo pomembno prispeva h krepitvi pozitivnih stikov s starši, vodstvom ustanov ter strokovnimi delavci. Pogostejši stiki pripomorejo tudi k rednejši izmenjavi potrebnih informacij. Posledično se povečuje navezanost, dobro razumevanje in pripadnost. Rezultati potrjujejo mnenja iz prakse, da razpršenost ustanov in večkratna dnevna vožnja izvajalcev DSP prinašata manj rednih stikov z otrokovimi starši. Težave časovne organizacije dela zmanjšujejo možnost sodelovanja med starši in izvajalci DSP.

Literatura

- Bartoňová, M. (2015): *Students with Intellectual Disability in Inclusive Education Settings*. Brno: Masaryk University.
- Buckrop, J., Roberts, A. M., LoCasale-Crouch, J. (2016): Children's preschool classroom experiences and associations with early elementary special education referral. *Early Childhood Research Quarterly*, let. 36: str. 452-461.
- Marshall, N.L, Robeson Wagner, W., Tracy, A.J., Frye, A., Roberts, J. (2013): Subsidized child care, maternal employment and access to quality, affordable child care. V: Winsler A. (ur.), Mason G. (ur.), *Early Childhood Research Quarterly*, str. 808-819. Netherlands: Elsevier.
- Ogričević, B., Gartner, J., Štern, D. (2013): Timsko delo pri zgodnji obravnavi otrok s posebnimi potrebami v predšolskih oddelkih s prilagojenim programom v Kranju. V: Strle, M. (ur.) *Zgodnje odkrivanje in obravnavanje otrok s posebnimi potrebami – Zbornik povzetkov*. XXI. izobraževalni dnevi, str. 38. Ljubljana: DSRPS, SOUS v RS. Dostopno na http://pefprints.pef.uni-lj.si/14201/Zgodnje_odkrivanje.pdf, 18.9.2019.
- Opara, B. (2005): *Otroci s posebnimi potrebami v vrtcih in šolah: vloga in naloga vrtcev in šol pri vzgoji in izobraževanju OPP: ureničevanje vzgojno-izobraževalnih programov s prilagojenim izvajanjem in z DSP*. Ljubljana: CENTERKONTURA.
- Opara, D., Barle Lakota, A., Globačnik, B., Kopal Grum, D. (2010): *Analiza vzgoje in izobraževanja OPP v Sloveniji*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Romero-Contreras, S., Garcia-Cedillo, I., Forlin, C., Lomeli-Hernandez, K. (2013): Preparing teachers for inclusion in Mexico: how effective is this process? V: Stones E. (ur.) *Journal of Education for Teaching*, str. 509-522. England: University of Hull.
- Webster, E.J., Ward, L.M. (1992): *Working with Parents of Young Children with Disabilities*. California: Singular Publishing Group, Inc. San Diego.
- Vršnik Perše, T. (2017): *Evalvacija različnih oblik dodatne strokovne pomoči, ki je otrokom dodeljena v skladu z ZOUPP*. Nacionalna evalvacijska študija. Maribor: Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru.
- Žgur, E. (2017): Vloga razvoja motorike pri otroku in njena vpetost v predšolski kurikulum – pomen zgodnje obravnave. V: Vrbovšek Betka (ur.), Belak Darinka (ur.), Žnidar Simona (ur.) *Različni otroci – enake možnosti*, str. 28-48. Ljubljana: Supra.
- Žgur, E. (2018): Analysis of preschool children placement state in Slovenia. V: Blažević Iva (ur.), Radetič Paić Mirjana (ur.), Bennasi Loris (ur.) *Developmental determinants of preschool and school aged children*, str. 87-103. Pula: Faculty of Educational Sciences.
- Vir 1: Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (2011). Uradni list RS, št. 58/11. Dostopno na <http://pisirs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5896>, 18. 9.2019.
- Vir 2: Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole. (2007). Uradni list RS, št. 57/2007. Dostopno na <http://pisirs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV7973>, 18. 9. 2019.
- Vir 3: Študijska skupina Pomurje (2017). Osebna komunikacija.